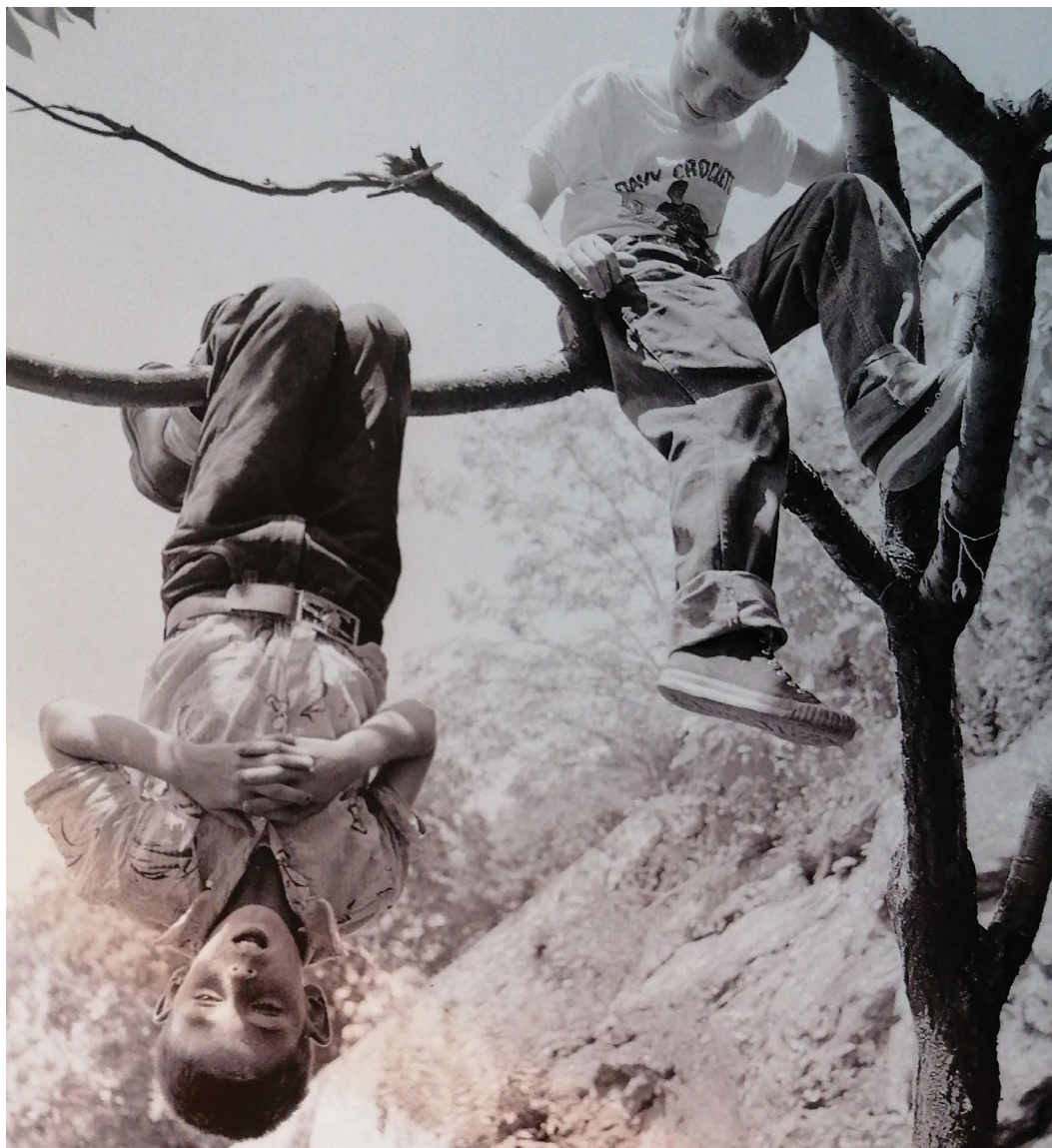

TVORIÁ

DRAMATIKA

CESTA K DETSKÉMU DIVADLU

NÁRODNÉ
OSVETOVÉ
CENTRUM

METODICKÉ LISTY

Mgr. Marica Šišková

METODICKÉ LISTY

TVORIÁ DRAMATIKA

CESTA K DETSKÉMU DIVADLU

**TVORIVÁ DRAMATIKA
AKO JEDEN ZO ZÁKLADNÝCH PRINCÍPOV
TVORBY V DETSKOM DIVADLE.**

Ak pracujeme v komunite (v skupine) detí, kde je naším cieľom inscenácia, najefektívnejšou, ale predovšetkým najzdravšou a najčistejšou cestou, ako k nemu dospieť, je pracovať prostredníctvom techník, foriem, aktivít, princípov tvorivej dramatiky.

Autorka textu:
Mgr. Marica Šišková

K tomuto poznaniu som dospela počas 25 rokov aktívnej praxe, práce s deťmi a detským divadlom. Dramatická hra, jej autenticita, variabilita, sugestívnosť je priestor, v ktorom deti dýchajú slobodne, prirodzene, kreatívne.

Najdôležitejšie je v skupine detí vytvoriť uvoľnenú atmosféru dôvery a akceptácie. Aby každé dieťa v skupine cítilo, že môže slobodne hovoriť o svojich pocitoch, názoroch, postojoch, že je počúvané, vnímané a akceptované.

Na druhej strane by v tejto komunite mala fungovať vnútorná disciplína. Je to veľmi náročné, pretože deťom istý čas trvá, kým si zvyknú na pravidlá. Ak nad nimi nestojíte v pozícii direktívnej autority, ale empatického priateľa, tak majú možnosť pozorne reagovať na vaše pokyny a zadania. Pracovať koncentrovane a aktívne. Deti v procese tvorby celkom prirodzene narúšajú disciplínu a poľavujú v práci. Znova a znova otvoreným dialógom, vysvetľovaním svojho zámeru, že ich chcete viesť ku kvalite, k cieľu, že ponúkate spoluprácu. Ich plnohodnotná účasť na tvorbe môže fungovať iba vtedy, ak budú pozorné, vnímavé, disciplinované aj bez vašej neustálej kontroly.

To je pevná platforma, ktorú by sme nemali podceňovať, ak chceme deti viesť k divadelným zručnostiam a posúvať ich v inscenačnej tvorbe.

Tvorivú dramatikú vnímam ako komplex zážitkových aktivít, ktoré vedú dieťa k tomu, aby porozumelo svetu a sebe samému. Prostredníctvom aktívneho prežívania emócií, postojov v modelových situáciách, v postavách, ktoré majú mož-

nosť v rámci príbehu stvárniť, sa pokúšajú pochopiť motivácie konania, vnímajú dôležitosť každej akcie a princíp logickej následnosti deja. Túto dôležitosť vnímam v dvoch rovinách.

Na jednej strane ich kultivujeme v rámci socializácie, pomáhame im porozumieť konaniu ľudí v istých situáciách, dokonca ich môžeme nepriamym spôsobom na takéto konkrétne životné situácie pripraviť. Na druhej strane ich oboznamujeme s dramaturgickými zásadami pri tvorbe divadelnej inscenácie. Všetko, čo sa na javisku udeje, má mať príčinu, je reakciou na predchádzajúcu akciu. Všetky postavy konajú v kontexte vnútornej motivácie.

Táto dramaturgická rovina je dokonca cesta, keď deti už vo veľmi mladom veku (podľa mojich skúseností už od 9-10 rokov) môžeme viesť k tomu, aby tvorbu inscenácie nevnímali izolovane, len prostredníctvom svojej roly alebo svojej akcie na javisku, ale komplexne, ako celok, ako kolektívnu výpoveď.

Aby sme mohli pristúpiť k inscenačnej tvorbe, je dobré najskôr skupinku detí, súbor, previesť čiastkovými cvičeniami. Aktivitami, ktoré mobilizujú a stimulujú jeho kreativitu, fantáziu, zmyslové vnímanie, obrazotvornosť, slovnú zásobu, ale aj cvičenia na podporu rytmického čítania, pohybovej kreativity, tvorby zvukového hlasu, javiskovej reči, analýzy textu či situačnej improvizácie.

Tieto aktivity vnímam ako predprípravu skupiny, ktorá má za cieľ spoločne vytvoriť inscenáciu. Na jednej strane je to priestor na rozvoj jednotlivca, ale i veľmi dôležitý

priestor na stmelenie kolektívu, na vytvorenie potrebnej dôvery a otvorenej úprimnej atmosféry, ktorá je základom pre dramatickú tvorbu.

Nasledujúce rozdelenie vychádza z mojej skúsenosti, snahy zahrnúť do prípravných cvičení čo najrozmanitejšie aktivity na rozvoj osobnosti dieťaťa a neskôr jeho divadelných zručností.

TVORIVÉ HRY, PRÍPRAVNÉ AKTIVITY, ČIASTKOVÉ CVIČENIA:

Dýchanie

- bránicové dýchanie, aktivácia rezonančných dutín
- odstraňovanie svalového napätia, uvoľňovacie cvičenia
- spoločné naladenie v skupine, kontaktné cvičenia

Hlas, slovo, reč

- hlasové cvičenia, artikulácia, javisková reč
- tvorivé cvičenia so slovom, intonáciou, s melódiou reči, práca s dôrazom, s prízvukom, s intenzitou hlasu, s pauzou
- hry na rozvoj slovnej zásoby
- zástupný text

Pohyb, rytmus

- aktivácia ťažiska
- prirodzený pohyb v priestore, priestorová orientácia
- rytmické cvičenia, temporytmus
- rozvoj pohybovej fantázie
- pohybová flexibilita, zručnosť, kreativita
- slobodný prejav v pohybe, originalita

Zmysly, fantázia, abstrakcia

- rozvoj asociačných cvičení, zmyslového vnímania
- cvičenia na rozvoj obrazotvornosti, fantázie, kreativity
- rozvoj syntézy a analýzy
- rozvoj abstraktného myslenia

Kontakt, vnímanie

- citlivosť na vnímanie celej akcie na javisku, nielen na svoj výstup
- akcia – reakcia
- schopnosť improvizácie

Text

- analýza textu
- interpretácia textu
- dramatizácia textu

TVORIVÉ CVIČENIA, DRAMATICKÉ AKTIVITY POSILŇUJÚCE DIVADELNÚ ZRUČNOSŤ:

Herecká tvorba

- práca s výrazom, s mimikou, s gestom
- zvnútornenie pocitu, prirodzená emócia a jej budovanie
- štylizácia, expresivita výrazu
- práca s podtextom, plastickosť prejavu
- pohyb na javisku

Práca s rekvizitou

- zástupná rekvizita
- imaginárna rekvizita
- funkčnosť scénografie a rekvizity

Mizanscéna

- tvorba situácie na javisku
- monológ, dialóg, akcia
- prvý plán, druhý plán

Tvorba divadelného obrazu

- práca so znakom, symbolom
- divadelná skratka
- práca s metaforou
- práca s atmosférou

Etuda

- konflikt
- dramaturgická výstavba etudy
- pointa etudy

Keď skupinka detí prešla tvorivými prípravnými aktivitami, môžeme pristúpiť k inscenačnej tvorbe.

Samozrejme, nevylučujem, že sa to môže diať paralelne, to znamená, že pri tvorbe inscenácie zvolíme pomalšie tempo a zároveň ju využijeme na čiastkové zadania. Neponáhľame sa so skúšaním samotného príbehu, ale snažíme sa čo najviac pracovať s témou, objavovať ju zmyslami, pohybom, rytmom, zvukom, tvoriť rôzne asociácie k téme, k príbehu.

POSTUP PRI STAVBE DETSKEJ INSCENÁCIE:

1 Výber témy O ČOM?

- dať možnosť výberu
- snažiť sa rešpektovať názor dieťaťa pri výbere témy
- pomáhať deťom tému špecifikovať, definovať cez konkrétny problém

2 Stanoviť hlavnú myšlienku PREČO?

- čo chceme príbehom povedať
- čo je pre nás v príbehu najdôležitejšie
- čo by sme chceli, aby si diváci z nášho predstavenia odniesli

Rozhodnúť sa pre obsah ČO?

- aký príbeh, pomôcť pri hľadaní literárnej predlohy

MOŽNOSTI:

- pôvodná divadelná hra
- dramaturgická literárneho textu (poézia, próza)
- vybrať iba motív zo známeho textu
- autorský text

Rozhodnúť sa pre žáner AKO?

- snažiť sa o čistotu žánru

MOŽNOSTI:

- detská dramatická hra
- divadlo poézie (DRK)
- pohybové divadlo, fyzické divadlo, pantomíma
- činoherné
- absurdné divadlo s prvkami štylizácie
- tieňové, bábkové, divadlo objektu a materiálu
- hudobno-dramatické divadlo, divadlo s piesňami, muzikál...

ČO JE NAJDÔLEŽITEJŠIE PRI STAVBE DOBREJ INSCENÁCIE:

1 Akcia má prevládať nad slovom

- dej, príbeh, myšlienka by sa mali znázorniť cez obraz, nie cez slovo
- príbeh by sa mal zahrať cez situáciu, nie vyrozprávať
- vzťahy medzi postavami by sa mali odkrývať prostredníctvom konania postáv nie rozprávania o tom, ako sa cítia, čo idú robiť

2 Deti by mali vnímať príbeh komplexne prostredníctvom témy a odkazu divákovi

- nesústrediť sa iba na dej, príbeh, ale pomenovať si spoločne tému, vzťahy medzi postavami, motivácie konania postáv

3 Príbeh by mal mať dramaturgickú výstavbu

- zauzľovanie deja
- konflikt
- riešenie konfliktu
- rozuzlenie deja
- pointa

4 Zúženie témy na konkrétnu situáciu a tú vyjadriť prostredníctvom metafory

- nesnažiť sa o zovšeobecňovanie témy
- nesnažiť sa obsiahnuť celý problém
- snažiť sa o rôzne pohľady na jeden konkrétny problém
- snažiť sa vyvarovať sploštenia témy

- snažiť sa vyvarovať tézovitosti
- nebáť sa originality názoru na problém
- snažiť sa vyhnúť klišéovými riešeniami problému, recyklácii
- snažiť sa nesiliť ideový odkaz, nepôsobiť mentorsky na diváka
- nepoučovať diváka o tom, čo si má myslieť, ako má príbeh, tému, odkaz vnímať

5. Všetky zložky inscenácie by mali byť v súlade, vo vzájomnej jednote

- scénografia: prostredie, scéna, rekvizity, kostýmy (funkčnosť)
- hudba – vyvarovať sa hudobného ataku na diváka
- divadelné výrazové prostriedky: reč, mimika, gestá, pohyb
- herecký prejav: prirodzený, štylizovaný
- svietenie

6. Každá rekvizita, kostým, divadelný prostriedok na scéne by mal mať význam a odôvodnenie

- snažiť sa vyvarovať popisnosti, ilustratívnosti
- snažiť sa využívať rekvizity ako znak, symbol
- snažiť sa o „čistotu“ pri výbere výrazových prostriedkov
- nemiešať imaginárne rekvizity s reálnymi
- snažiť sa čo najviac využívať zástupnú rekvizitu

7. Úprimnosť výpovede

- snažiť sa deti viesť k prirodzenému prejavu na javisku
- všetko, čo deti na javisku odohrajú, by mala byť ich téma, ich problém

- snažiť sa odstraňovať afekt, „prehrávanie“, predvádzanie sa na javisku

8. K inscenácii (inscenačnému tvaru) by sme mali dospieť prostredníctvom tvorivých cvičení a dramatickej hry, nie prostredníctvom nácviku už vopred daného textu

- snažiť sa tému predstavenia dostatočne spracovať prostredníctvom rôznych tvorivých cvičení cez všetky zložky:
 - zvukovú
 - pohybovú
 - výrazovú
 - pocitovú
 - ideovú
 - žánrovú

Na záver by som chcela zdôrazniť, že tvorivá dramatika je živá platforma pre radosť z tvorby. Pre hľadanie, pre objavovanie, pre nachádzanie. Dieťa sa učí, posúva samo seba k poznaniu sveta, k poznaniu seba samého. Učí sa veriť si sebe a byť sám sebou. Dospelý pedagóg, vedúci súboru, divadelného krúžku je na tejto ceste jeho sprievodcom a veľkým priateľom, ktorému dôveruje.

V teórii tvorivej dramatiky existuje úzus, akceptovaná téza, že dôležitejšia je cesta ako cieľ, to znamená, že proces, ktorým dieťa prechádza pri inscenačnej tvorbe, je preň dôležitejší ako samotná inscenácia. Je to práve pre spoločné hľadanie a objavovanie, prekonávanie prekážok. Je to ozdravujúci a mobilizujúci proces, počas ktorého dieťa získava prostredníctvom zážitku mnohé zručnosti prispievajúce k rozvoju jeho komplexnej osobnosti.